

Költő az ezredvégen

Sohase bántott különösebben, ha hivatalokban rákérdeztek a nevemre – Bakó? Bakai? –, csak az esett rosszul, ha olykor a könyvtárban is. Nem bántott, mert hamar rájöttem, hogy korunk hőse nem a költő, hanem a sportoló és a táncdalénekes, s hogy a költőnek – erre is láttam példát – semmi sem árt jobban, mint a közönség imádata, amely amúgy sem a műnek, hanem a szerepnek szól, s nincs viszolygatóbb és művészileg károsabb, mint a papíron játszott és a széptan törvényei szerint felépített szerepet átvenni az életbe.

Amikor kórházba kerülve, kórlapon ezt olvastam a foglalkozás rovatban: költő, szegyenkezve kértem meg a nővérkét, javítsa ki újságíróra, mert olyan foglalkozás, hogy költő, nem létezik; az legfeljebb állapot s még annak sem állandó. Restelkedésem mögött, persze, egy még nagyobb szegyenéret rejtegett: ne a költőt lássák kibelevve, a legintimebb szféráiból lógó gumicsövekkel! Hiszen már maga a „költő” szó is olyan fennkölt, mint egy viktoriánus éjjeliedény – mintha a rút kis (kórházi) kacsából akarnánk hattyút varázsolni...

De hát milyenek is láthatunk egy költőt ezen a kijózanítóan prózai század-ezredvégen? Olyannak, mint a rendjelekkel teleagatott Goethe udvari tanácsos urat, a minden szavát

feljegyző Eckermannal a nyomában? Vagy olyannak, mint a lágerben agyonvert Mandelstamot, az árokba puffantott Radnótit? Kormos István hat infarktusa összevethető-e Cvetajeva egyetlen kötelével? Milyenek láthatjuk a költőt – siralmas korunk meg se hallgatott tanúját, akit már szenvedéstörténete sem emel ki a milliókat felvonultató passió szereplői közül?

Talán olyannak, mint Gennadij Ajgit, az oroszul író csuvas poétát, amikor – első külföldi útján – Szegedre érkezett. Ajginak az orosz költői nyelvet megújító, avantgárd ihletésű verseit évtizedek óta fordítják a nagy nyugati nyelvekre, *A sámán fia* címmel nálunk is kötete jelent meg a hetvenes évek elején, de hazájában, oroszul csak a glasznoszty idején kezdték publikálni. Ő fordította csuvasra Villant és Baudelaire-t, József Attilát és Pilinszkyt. Igazi világnagyság, a hozzá hasonlók Amerikában egyetemen tanítják a versírást, de ő még Magyarországra is csak 1988 szeptemberében juthatott el. (Igaz, azóta megjárta Nyugat-Európát, többször is.) Az idők változását jelezte, hogy Pestről kocsival küldték, érkezését telefonon jelezték. A Kincskereső szerkesztőségében vártuk – már órákkal a megadott időn túl, amikor az egyetlen orosz tanszékéről felhívtak: az Ide-

genforgalmi Hivatalból üzenik, hogy ott ül náluk egy orosz költő, aki valamilyen Kincskereső-szerkesztőséget emleget, de ők nem tudják, mi az és hol található. (Két hónappal korábban költőztünk ugyanannak a háznak másik szárnyába, ahol a hivatal volt.) Mint kiderült, a pesti sofőr kirakta Ajgit és feleségét az utca sarkán, és elhajtott, otthagya őket a bizonytalanságban. Szegyenkezve rohantam át az utazási irodába, bár nem nekem kellett volna szégyellni magamat. És ott megláttam őket – a sarokban ültek, riadtan és magányosan: egy keleti arcvonású, fáradt öregember, és fejkendős, kopott ruhájú orosz felesége; az illatfelhőkbe burkolt, elegáns kisasszonyok ügyet se vetettek rájuk. Ott ültek, megalázott, kelet-európai turisták, és látszott rajtuk, hogy teljesen természetesnek veszik a helyzetet, amibe csöppentek.

Ott ültek – költő és műzsája az ezredvégen; láttukon elszorult a szívem. Ekkor értettem meg, hol van a költő és a költészet helye a világban, s nemcsak a maiban, hiszen az elaggott, vak Homérosz is így üldögélhetett a lakomák szünetében, kutyák és szolgák közt, egy fákyakoromtól feketellő, homályos palotazugban.

E látvány nyomorúsága és fensége él bennem azóta is.

Baka István

Gennadij Ajgi két verse

S : Elszenderedve : Az erdő

s körülkerítve –

*kezemmel
ajkaimmal!... –*

*ó titkos
(kődbe bütt)*

*ezer torokkal
könnyeden*

lélegző – ékszer:

*szivélyességben – mely
mintha szabadság volna!... –*

*bánatból vagy
töméntelenből –*

*(a távol
kődbe búva)*

*vagy ama gyöngy mely
fogalom csupán –*

maga a bánat

1967

Hófúvások után (Barátom érkezésére)

V.-nek

*én csönddel esteledve
(lélek – hótörleszokban)
tudom: te – az Ország lakója vagy
s ezáltal – a puszták hava
s az árnyék rajta épp olyan
(lélek – mint a mező enyhülete)
mint mikor szembenézve így szólunk „csodálatos”
magunkon végigsikló
(s még csöndesebb)
nyílt szinte-boldogsággal*

1979

Baka István fordítása